

adimpletum. quia ecclesia noie irim est significata. z vs- qz ad fines terre est dilatata. qz in oib⁹ terris sunt aliq⁹ cri- stiani. z magis implebit⁹ mortuo antixpo. qz tuc oes ve- nient ad fide xpi. **¶** Qd⁹ erit sup eos imber. s. diuie gfe z enagelice doctrine eo mo loquedi q⁹ dz Deut. xxxij. Qd⁹ crescat vt pluuia do- ctrina mea fluat: vt ros eloquiū meum qst. imb sup terram. zc. **¶** **¶** z si fal- lia egypti. i. gētilēs. qz p egyptios intel- ligunt etiam alij.

¶ Sed erit ruina. s. imbris pdicti caren- tia. z qz p egyptios i- telligitur alij genti- les. subditur **¶** Hoc erit pecca- tu egypti z hoc pec- catū oim gentiū. q. d. hoc qd dicitū ē de egypto extendit ad alias gentes.

¶ In die illa erit zc qd exponi glo. quia mortuo antixpo tā- ta erit pax q non erit **¶** z is aurū z argentū qd ante ponebat in frenis offerretur ad cultū dīuinū: qui valde augmentabit⁹ mortuo antixri- sto. vt dictū est. **¶** Et erūt lebetes in do. dñi. i. vasa ad diuinū cultū apta vt calices z hmōi. q⁹ hic vocantur lebe- tes. qz h⁹ ppha metaphozice loquēs expmūt cultū no. te. p ea q⁹ erāt in cultū ve. te. vt dictū ē de festo tabernaculo- rū irim. z ad h⁹ designandū subditur. **¶** Phiale coraz altari. phiale sunt vasa ad vini poculū apta Amos. vi. bi- bentes in phialis vinū.

¶ Et venient oēs imolantes. sacrificiū no. i. e. qd est eucharistia. **¶** Et coquet in eis. id est hoc sacrificiū offeret in ardore caritatis q tuc vige- bit in xpianis. z est h⁹ metaphozica locutio sicut z supra. **¶** Et non erit mercator. qz viciū symonie totaliter cassa- bit in ecclesia Sciendū aut qz expositores nri cōiter tres vltimas pres hui⁹ capli exponūt aliter. ab illo em loco. Et reuertet ois terra zc. vsqz ibi. Sed sedebit irim secura inclusiue exponūt de pmo beatoz post iudiciū pūgen- do lre pcedenti. z qd subdit. Et h⁹ erit plaga. vsqz ad locū illū inclusiue. sicut ruina. exponūt de supplicio reprobo- rū. z qd subdit. Et oēs q reliq⁹ fuerint zc. vsqz ad finē cap. exponūt de pfectu eccie post mortē xpi: ita qz illud qd dz **¶** In die illa erit qd sup frenū equi ē scām dño. exponunt de tpe pstantini in q multū fuit dilatata. in cui⁹ freno ma- ter eius helena dz fecisse poni vniū de clavis xpi. z aliam in eius galea vt sic esset securus inter plioz picula. Istas expositiōes nō psequor in pticulari. qz in glosis z alioñ postil. pnt a quolibet videri. vides tñ mihi saluo meliori iudicio qz expositio quā posui sup istas tres ptes magis litere psonat istarum ptium z etiam pcedenti.

¶ In capt. xiiij. vbi dicitur in postilla. Et scindetur mōs oliuarum. **¶** Additio.

¶ Rour lsa sonat plane scissura montis oliueti in q⁹ tuoz partes est intelligenda. Dicit em. Scindetur mōs oliuar ex media pte sui ad orientes z ad oc- cidentēs. z sic in hac scissura mediā pars montis oliueti erit orientalis. z mediā ps occīdētalis. Non em dixit ab oriente in occidentem. s. ad orientem z ad occidentem. z sequitur. Sepabitur montis mediū ad aquilonē z medi- um eius ad meridiem. Ex quo habetur alia scissura. fm quā mediā pars montis erit aquilonaris z mediā meri- dionalis. z sic patet manifeste. qz hec diuisio fiet in quatu- or partes ad modum crucis. **¶** Ra. sa. vero fugit hanc pla- nam expositiōem ne intelligatur mons oliueti in forma

crucis scindī. fugit. n. signū crucis sic z diabolus pat⁹ est. **¶** In eo. c. vbi dicit in postil. Potest etiā dici qz sicut xpi- ani celebrant festa pasche. **¶** Additio.

¶ Quidam expositores hebreoz dicunt. qz bellū de q⁹ hic loquitur erit tpe festi tabernaculoz. z ppter h⁹ illud festū celebrabi- tur postea cum mul- to maiori solemnita- te qz antea. z hoc po- test applicari ad pro- positū nri. qz si ista miracula fient tēpe hui⁹ festi fideles re- manentes inter tps huius belli z diē iu- dicii rōnabiliter de- bent statuere qz fiat illud festū de nouo celeberrimum sic qz oēs teneat ad eccle- siā venire q est hie- rusalē spūalis zc.

¶ Explicit zacharias ppha **¶** Incipit plogus in ma- lachiam prophetam.

¶ Deus per moysen populo israel pre- ceperat sacerdo- tes tabernaculi sui omni corpali vicio liberos

alitari: z erit ois lebes i ie- rusalē z i iuda scificat⁹ do- mino exercitiū: z venient oēs imolātes z sument ex eis z coqnt in eis z nō erit mercator vltra i domo dñi exercitiuum in die illo. **¶** Explicit zacharias ppha **¶** Incipit plogus in ma- lachiam prophetam. **¶** Deus per moysen populo israel pre- ceperat sacerdo- tes tabernaculi sui omni corpali vicio liberos

allegat quosdā qui exponūt de scissura montis in quatu- tuoz ptes p modum crucis. allegat etiam ra. sa. qui dicit scissuram solū fieri ab oriente in occidentem. cui videtur lra psonare vtz in postil. Sed burg. motus ptra ra. sa. di- cit eū fugere planam expositiōem. qz fugit signū cruci si- cut z diabol⁹ z pater eius. s. tamen intentiōi burg. videt obuiare fuga de qua dz in lra. qz crucis mysteriū qd ad li- terā putat burg. describere nō est materia fuge s. refugij. **¶** Postilla fratris Nicolai de lyra cū additiōibus Pau- li epi burg. ac replicis magi Mathie do. i. i. i. sup Zacha- riam pphetam finit.

¶ Incipit expositio prologi in Malachiam pphetam. **¶** Deus p moysen zc. In isto plogo iuxta ea que in prophetia dicuntur: oñditur populi israeli- ci ingratitude z eiusdem increpatio. Proce- ditur autem in isto plogo p hunc modum. p⁹ mo expmūt beneficium dei pstitum populo secūdo ostenditur populi ingratitude ibi. Sed quis tan- ti muneris. tercio subditur diuina increpatio ibi. Ideo p Malachiam pphetam zc. Beneficiū autem domini exp- mitur in duobus. primo in officio prestito sacerdotibus secūdo in dignitate officij ipsius z ista dignitas notatur ibi. Vide z sacerdotes zc. Officiū autem est mediatio nis quod est duplex. scz populi ad deum: quod notat p⁹ mo z dei ad populum quod notatur secūdo ibi. Qui- bus legem zc. In hoc em qz instituit sacerdotes in officio offerendi sacrificia: datur officium mediationis populi ad deum: in hoc qz dedit legem fm quam debebant rege- re populum. datur officium mediationis dei ad populū dicit igitur.

¶ Deus per Moysen. Nota qz post reditum iuda de ca- ptiuitate babilonica qui fuerant reuersi edificabant sibi domos z habitabāt in illis nondū templo reedificato. vt h⁹ Aggei. i. b. Missi sunt qz a dño aggeus z zacharias p- phete ad increpandū eos ppter negligentiam z moram reedificationis templi. z ad exhortandum ad edificandū qui taliter exhortati statim templum z altare reedifica- uerunt quibus reedificatis emerit aliud peccatum scilicet qz sacerdotes maculam habentes sacrificabant cōtra illā phibitiōem. **¶** Leuiti. xxi. f. Homo de semine tuo qz fa- milias qui habuerit maculam non offerret panē domio deo suo nec accedet ad misterij eius. Item offerebant sa- crificia maculam habentia cōtra illā phibitiōem. **¶** Leuit.

¶ Incipit expositio prologi in Malachiam pphetam. **¶** Deus p moysen zc. In isto plogo iuxta ea que in prophetia dicuntur: oñditur populi israeli- ci ingratitude z eiusdem increpatio. Proce- ditur autem in isto plogo p hunc modum. p⁹ mo expmūt beneficium dei pstitum populo secūdo ostenditur populi ingratitude ibi. Sed quis tan- ti muneris. tercio subditur diuina increpatio ibi. Ideo p Malachiam pphetam zc. Beneficiū autem domini exp- mitur in duobus. primo in officio prestito sacerdotibus secūdo in dignitate officij ipsius z ista dignitas notatur ibi. Vide z sacerdotes zc. Officiū autem est mediatio nis quod est duplex. scz populi ad deum: quod notat p⁹ mo z dei ad populum quod notatur secūdo ibi. Qui- bus legem zc. In hoc em qz instituit sacerdotes in officio offerendi sacrificia: datur officium mediationis populi ad deum: in hoc qz dedit legem fm quam debebant rege- re populum. datur officium mediationis dei ad populū dicit igitur.

Prologus in malachiam

fici. xxiij. Si macula habuerit non offeret. r. ppter qd do minus subtrahit illis spalia beneficia. vñ missus fuit malachi as a dño ad increpandū eos. r. ostendit diuina beneficia r. eoz in gratitudinē ex hoc qd pcepta dñi premebāt. r. hec tanguntur hic. dicit igitur. a **Deus** p moysen ppo israheli. pceperat sacerdo tes tabernaculi sibi omni corporali vicio liberos. **Leuit. xxiij.** **H**ostias oī vicio vacuas sibi offerre. **Leuit. xxiij.** Qui obtulerit oblationē suam vel vota soluēs vel spōte offerēs. qd illud obtulerit i holocaustis diuini vt offerat masculus immaculatus erit ex bo bus vel ouibus. vel ex capris. si macula habuerit non offeretis r. **Duo** qd pceperat dñs. s. sacerdo tes esse sine macula sic dicit. **Malch. iij.** e. **Elegit** sacerdotes sine macula voluntate habētes in lege dei. offerre etiaz ho

stias carētes macula. sicut scribit **Leuit. xxiij.** in multis locis. **C**ui. legē suā. b tangit de officio mediatiois p ut erat dñi ad pplm. qd quidē officiu erat vt intimando ppo legē r. pcepta dñi: ppls viteret in obia dei. p qd expmif officiu. scdo vtilitas sine finis officij ibi. **Vt** p sacrificioz. dicit igitur. **c** Quibus. sacerdotibus **d** Legē suā ad regendū pplm. ad b dederat **Ezech. xliij. f.** Pplm meū docebūt qd sit iner scm r. polluti: inter mūdū r. imūdū r. ostendēt eis. r. cū fuerit prouersa stabūt i iudicijs meis r. iudicabūt leges meas. **h** Dani. xiiij. dz. **Egressa** ē iqtas de babilone a seniorib⁹ iudicib⁹ q videbant regere pplm. **e** **Vt** p sacrificioz oblationē internūcij dei r. hoim facti r. **Deut. v. a.** Ego sequester r. med⁹ fui inter deū r. vos: ad **Deut. v. a.** **H**is pontifex ex hoibus assumptus p hoibus pstituitur in his que sunt ad deū. vt offerat dona r. sacrificia p peccatis. **f** **Populū** pceptis celestibus facerēt obedire **Judith. viij. f.** **Qm** vos qui estis presbyteri in ppo dei r. ex vobis pendet aia illoz ad eloquiū vestrū corda illoz erigite. **g** **Dñi** sacerdotes angelos dei esse hoc loco scriptura testat **Malach. ij. c.** **L**abia sacerdotis custodiūt sciam r. legē reqrēt ex ore ei⁹. qd angelus dñi exercitū est. **h** **Ezechie. viij. dz.** **Querēt** visio nē de ppheta r. lex pibit a sacerdote r. psillū a senioribus. **h** **Sed** qd tanti muneris grām. b expmif ingratitudo ppli ex duobus. s. ex pceptu diuini muneris ibi. **Sed** qd tanti mū. r. r. ex inobia diuis pceptis ibi. **Supradictus** pplus r. vbi notat inobia ppli r. etiaz sacerdotū in duobus. in hoc qd aialia maculā habentia offerēbāt ibi. **S**acrificia vicio deturpata. r. in hoc qd ipi offerētes maculosi erant ibi. **I**ps criminibus r. dicit igitur **Sed** quia tanti mune. gra. pte. supradictus ppli r. sa. sacri. vicio deturpata. **Malach. ij. g.** **Intulistis** de reptinīs claudū r. languidum. r. intulistis munus. r. iō dicit eodem. d. **Nō** mibi voluntas in vobis dicit dñs exercitū. r. manus nō suscipiam de manu vstra. **I**ps criminibus atqz impleta. ma. deo offer. ceperūt. **Malach. ij.** **Dos** recessistis de via r. scandalizastis plurimos in lege. **Item** eodē. **P**erlebatīs lachrymis altare dñi fletu r. gemitu. ita vt vltra nō respiciā ad sacrificiū nec accipiam placabile quid de manu vstra. **k** **Idē** p malachiā r. hic subligit diuina increpatio ppter eoz ingratitudinē. sit autē hic du

plex increpatio. pmo em fit impropertio diuine bñfici entie. scdo fit impropertio puaricatiois eoz r. malicie ibi. **Nam** reliq lectione pphensa. **I**te in pma pte notatur duo. s. actus siue vba impropertiois. r. iusticia impropertantis. scdm tangit ibi. **Et dixistis.** **Et** ibi tangit pmo qd ppli. scdo rñtio dñi: ibi. **Nonne** frater fia

phetā dñs pplz suū isrl increm pās ait. **Dilexi** vos dicit dñs **min⁹** r. dixisti. **In** quo dilexisti nos **Nōne** frater erat esau iacob dicit dñs r. dilexisti iacob: esau at odio hui. **p** esau at frēm iacob nō iniqu: **q** aut spontanea voluntate odio hitū a deo vt sine meriti grā iacob dilectū māifestū ē cū fm psciaz suā: esau v quidem effusionem fraterni sanguinis cōcupiscē. **i**acob autem in sui cognitiōnem obseruandā legē desiderare cognosceret. **Cui⁹** rei grā supradicto vsus est

in impropertione malicie ingratorū. **m** **Dilexi** vos. ecce manifestatio bñfici vide **Malach. ij.** vbi ponunt vba ista. **n** **Nōne** frater erat esau r. b insinuat iusticia increpatis ex duobus. s. ex pdescētia diuine iusticie reprobando esau r. eligēdo iacob. r. ex pgruetia vbi ppositi ad eoz increpationē ibi. **Quis** rei grā r. **Iustus** em fuit reprobando esau. r. eligēdo iacob. sicut iuste fecit increpando eos neglecto tāto bñficio eis pstito in electioe eoz in pte suo iacob. dicit igitur. **n** **Nōne** frater erat esau iacob dicit dñs **minus. q. d. sic. Gen. xxv. f.** **o** **Et** dilexi iacob. esau autē odio habuit **Malach. ij. q. d.** in b dilexi vos q cū esau r. iacob eēt frēs: dilexi patrē iacob vtz r. nō esau frēm ei⁹ nō in iust⁹ sui nec iuste egi. r. hoc ē qd sequit. **p** **Esau** aut fra. iacob nō iniqua. i. iniusta **q** **Aut** sponta. voluntate. quin aliqua fuerit rō. s. mala opa esau in psciaz. i. em demerita simpliciter nō sint causa reprobatiois. dico cā pprie loquendo in psciaz: nihilominus causa ē qre semp psciuntur q̄tum ad hoc qd nō apponit eis grā nec cōferē gloria. **r** **Del.** sine meriti gracia. cōgruū supple. nō est em cā pdestinationis ex pte pdestinati eius opatio bona vel q se prepat. **h** pgruū est r. quasi quodāmo motuum pferentis vt grām infundat. sic iniqūā iacob electum nō sine grā meriti. i. non sine pteparationē. qd intell igendum est q̄tum ad pteparationē grē in presenti. vel nō sine grā meriti. i. operis merito: r. q̄no ad gloriā in futuro. **Manifestū** est r. pbat hoc dicens **s** **Cum** fm psciam suā. vidisset mala esau r. pteparationē iacob ad bonū r. ad opa meritoria. **r** **Esau** quidē effusionē sanguinis fraterni pncipiscere. **Gen. xxvij. g.** **D**ederat semp esau iacob p benedictione qua benedixerat ei pater. dixitqz in corde suo venient dies luctus patris mei r. occidā iacob fratrem meū. **v** **Iacob** autem ob sui. i. dei. **r** **Cognitiōnem.** **Gen. xxij. g.** **V**idi dñm facie ad faciez: r. salua facta est aia mea. ac si diceret. cognoui dñm qz ipse me cōgscere dignatus est. **y** **Quis** rei grā. hic ostendit vbi ppositū pgruere ad increpationē illoz. pmo igitur in si inatur ipa pgruentia q̄ fuit electio iacob. scdo innuitur rō electiois ibi. **Quis** ex opibus dicit igitur. **y** **Cui⁹** rei grā. i. grā electiois iacob r. reprobationis esau. **s** **Supradicto** vsus est exemplo. s. exēplo iacob r. esau ad increpationē iudeoz. hoc in quam exemplo

Liber Malachie

Dilexi Jacob. q. d. qz sic dilexi patrem vrm & fratres eius reprobaui magnū vob bñficiū p̄stiti. inde est p̄pheta vsus est exēplo dilectiōis iacob & reprobatiōis esau ad increpationem tu deoz. **Q**uis ex opibus p̄tinua sic. ita mō vsus est supradicto exēplo ad ppli isrl̄ increpationes quo oñdit gr̄a q̄ fec̄ dens illi. **Q**uis r̄. i. licet ex illis q̄ de iacob & esau scripta s̄t Gen. xxv. g. pateat esau dignū fuisse reprobatione. & iacob electiōe. dicit igitur **Q**uis ex opib⁹ memorator. f. esau & iacob. **Q**uorū memorator. & o. perū eorundem.

Liber geneleos meminit Gen. xxv. ca. & infra in pluribus capitulis. v̄ sic **Q**ui rei gr̄a. q̄si ad oñdendū q̄ de fact̄ eoz p̄sciam habuerit supradicto exemplo vsus est qz tales p̄stat sic diuisos s̄m reprobationē & electionē anteq̄ natos **Q**uis ex opibus. q. d. i. costat qz deus facta eoz p̄scuerit q̄ i genesi determinant apte Gene. xxv. vbi dicit. **Q**uis⁹ adulez fact⁹ ē esau vir gnarus venandi & hō agricola: iacob at̄ vir simplex habitabat i tabernaculis.

Nam reliq̄. **N**ic subdit de imprope ratione malicie eoz. q̄ oñdit in duobus. i. in p̄uaricatiōe diuinorū mādatorū quo ad ritū sacrificiorū & q̄ ad cultum idolorū. **C**ōtinuat sic. in p̄ncipio p̄pherie vsus ē exemplo dilectiōis iacob & odij esau. ad insinuādū gr̄am iudeis p̄stitā. & in gratitudinē increpandā. & p̄n̄ in p̄pheria mani festata est eoz trāsgressio. **N**am reliq̄. i. ab eo qd̄ dictum est in p̄ncipio scz dilex̄vos r̄. **Q**ue lectione p̄phensa sunt. i. dicta cōsequēter in p̄pheria. **g** **P**reuaricationē ppli isrl̄ i obser. sacrificijs dei. Malach. i. **D**ifferētis sup̄ altare meū polluit̄ panē r̄. **I**tē i eodē. g. **M**aledictus dolosus q̄ habet in grege suo masculū & vorū faciens imolare debile dño r̄. **I**ncrepatioēq̄ in eundem scz pplm isrl̄. **Q**z deos alie. colu. signi. Malac. ij. **T**ransgressus ē iuda & abominatio facta ē in isrl̄ & i ierusalem. qz p̄aminauit. **I**udas sanctificatōz dñi quā dilexit: & habuit filiā dei alieni. **I**tē Malach. iij. **I** diebus patrū vroz recessistis a legitimis meis & nō custodistis.

Expl̄cit qualiscūqz exposito istius plogi. **P**ostilla Nicolai de lyra sup malachia p̄pheta incipit cū additiōi b⁹ pauli epi burg. & replici mgr̄i mathie dorinck. **C**a. j.

Quis vbi dñi. **N**ic incipit p̄pheta malachie. **E**t diuidit̄ in duas ptes. i. in p̄hemiu & tractatū. tractatus incipit ibi. **D**ilexi vos r̄. **I**n p̄ma pte describitur impositio officij p̄phandi sp̄i malachie cū d̄r. **Q**uis vbi dñi. i. officiu denūciandi vbi. diuinū officiu em̄ alicut̄ impositū d̄r onus eius s̄m cōm modū loquendi quo frequēter vtunt̄. p̄ph̄e. sc̄do oñditur cul verbi bñficii sit denūciandū cū d̄r. **A**d isrl̄. **P**ost reditū

exemplo dicēs. Dilexi Jacob: esau aut odio habui.

Quāuis ex opib⁹ mēora-

toz qz lib geneleos memi-

nit: in q̄ vnusq̄sqz eoz futu-

rus erat p̄posito manifeste

p̄staret vt scriptū ē. Creue-

rūt pueri & erat esau hō a-

greit̄ sciēs venari. Jacob

aut hō simplex manēs i ta-

bernaculo. Naz reliq̄ q̄ le-

ctiōe p̄ph̄esa s̄t p̄uaricatiō-

nē ppli isrl̄ in obseruandis

sacrificijs dei increpatione-

q̄ i eūdē q̄ deos aliēos

coluerūt significant.

Explic̄it plogus.

Incipit argumentum.

Malachias aperte & i

fine oim p̄phetarum

dic̄i de abiectiōe isrl̄:

& vocatiōe gentiū. Nō est

mibi ait volūtas in vobis

dicit dñs exercitū: & mu-

nus non suscipiā de manu

vra Ab ortu. n. sol vsqz ad

occasū magnū ē nomē me-

em̄ captiuitatis babilonice q̄ tēpe p̄pherauit malachias ppl̄s rediēs nomē isrl̄ obtinuit. qz captiuitas decē tribuū nō redijt. tercio notificat̄ p̄pheta ex noie cum d̄r. **I**n manu malachie. i. p̄ ipm malachia. **M**alachias aut̄ iterat̄ angelus dñi. **E**x hoc aut̄ dixerūt aliq̄ q̄ fuit angel⁹ in corpe assumpto. alij vero q̄ fuit **E**dras scriba s̄ ista nō habēt anct̄es ex scri ptura. iō eadem fa cilitate p̄tenuit q̄ p̄bant̄ d̄ **D**ilexi vos. **B** incipit tractatus. **C**irca quē sciens dum q̄ p̄ncipalis intentio p̄pharū fuit denūciare xp̄i aduentū vt diffusū fuit declaratū in p̄ncipio h̄ere. & iō **M**alachias p̄ arguit m̄ triplex p̄cm̄ ppli. sc̄do denūciat̄ aduentū xp̄i. ca. iij. **E**t qz p̄nia de pctis ē di spositio ad receptiōnē redēptōis s̄m q̄ d̄r. **M**at̄. iij. **P**ent tētiā agite. appropinq̄bit̄ em̄ regnuz celoz. iō p̄ma diuiditur in duas ptes. qz p̄ p̄pha arguit sacerdotes & pplm cō iūctim. sc̄do magis diuisim ibi. **F**ilius. igit̄ p̄ arguit oēs s̄l̄ de in gratitudine in p̄sona dei dicens. **D**ilexi vos. et **I**n ingratitudo patz ex r̄n̄sione ppli cū d̄r. **I**n quo dilexist̄

um in gētibus: & in oī loco sacrificatur: & offertur nomi meo oblatio munda. **Explic̄it argumentum.**

Incipit malachias p̄pha

Nus vbi Ca. j.

O dñi ad isrl̄ in māu malachie p̄phete

Dilexi vos dicit

e dñs & dixist̄. In q̄ dilexist̄

e nos. Nōne fr̄ erat esau ia-

cob dic̄ dñs. & dilexi iacob

e eseu at̄ odio habui. Et po-

sui seyr mōtes ei⁹ i solitu-

dinē: & hereditatē eius in

dracones deserti. Qd̄ si di-

xerit idumea destructi su-

mus: sed reuertentes edi-

ficabimus que destructa

sūt: hec dic̄ dñs exercitūz

isti adificabunt & ego de-

struam. et vocabuntur ter-

mini impietatis: & popul⁹

cui iratus est dominus vsqz

in eternum. et oculi ve-

stri videbunt. et vos dice-

nos. q. d. nō apparet erga nos tua dilectio sp̄alis p̄ ceterz

sed hec r̄n̄sio tanq̄ falsa excludit̄ cum subditur in p̄sona

dei. **Nōne frater erat esau iacob. q. d. sic. qz fuerūt si-**

lij eius dē p̄fis & m̄ris vtz Gen. xxv. **Et dilexist̄ iacob**

dando ei benedictiōem paternā & hereditatē. p̄missiōz

q̄ tñ annere erant tūc t̄pis p̄mogeniture. **Esan autē**

odio habui. denegādo ista sibi cū tñ esset p̄mogenitus. vt

p̄tz Gen. xxv. & xxvij. hec aut̄ dilectio iacob & odij esau

fuerūt siḡ electiōis & reprobatiōis eterne. & sic allegat̄ apo

stolus Ro. ix. & in hoc apparet dilectio dei sp̄alis ad po

pulū isrl̄ qui descendit a iacob qz alio noie dictus est isrl̄.

Gen. xxxij. sc̄do oñditur specialis dilectio ad isrl̄. & odij

um ad populum descendentem ab esau p̄ effectum.

****E**t posui seyr montes eius. i. terram esau. montuosas**

in solitudine per nabuchodonosor regem

****E**t hereditates eius in dracones. talia em̄ animalia so**

lent habitare in terra deserta. & etiam in ruinis edificiorū.

em̄ captiuitatis babilonice q̄ tēpe p̄pherauit malachias ppl̄s rediēs nomē isrl̄ obtinuit. qz captiuitas decē tribuū nō redijt. tercio notificat̄ p̄pheta ex noie cum d̄r. **I**n manu malachie. i. p̄ ipm malachia. **M**alachias aut̄ iterat̄ angelus dñi. **E**x hoc aut̄ dixerūt aliq̄ q̄ fuit angel⁹ in corpe assumpto. alij vero q̄ fuit **E**dras scriba s̄ ista nō habēt anct̄es ex scri ptura. iō eadem fa cilitate p̄tenuit q̄ p̄bant̄ d̄ **D**ilexi vos. **B** incipit tractatus. **C**irca quē sciens dum q̄ p̄ncipalis intentio p̄pharū fuit denūciare xp̄i aduentū vt diffusū fuit declaratū in p̄ncipio h̄ere. & iō **M**alachias p̄ arguit m̄ triplex p̄cm̄ ppli. sc̄do denūciat̄ aduentū xp̄i. ca. iij. **E**t qz p̄nia de pctis ē di spositio ad receptiōnē redēptōis s̄m q̄ d̄r. **M**at̄. iij. **P**ent tētiā agite. appropinq̄bit̄ em̄ regnuz celoz. iō p̄ma diuiditur in duas ptes. qz p̄ p̄pha arguit sacerdotes & pplm cō iūctim. sc̄do magis diuisim ibi. **F**ilius. igit̄ p̄ arguit oēs s̄l̄ de in gratitudine in p̄sona dei dicens. **D**ilexi vos. et **I**n ingratitudo patz ex r̄n̄sione ppli cū d̄r. **I**n quo dilexist̄

um in gētibus: & in oī loco sacrificatur: & offertur nomi meo oblatio munda. **Explic̄it argumentum.**

Incipit malachias p̄pha

Nus vbi Ca. j.

O dñi ad isrl̄ in māu malachie p̄phete

Dilexi vos dicit

e dñs & dixist̄. In q̄ dilexist̄

e nos. Nōne fr̄ erat esau ia-

cob dic̄ dñs. & dilexi iacob

e eseu at̄ odio habui. Et po-

sui seyr mōtes ei⁹ i solitu-

dinē: & hereditatē eius in

dracones deserti. Qd̄ si di-

xerit idumea destructi su-

mus: sed reuertentes edi-

ficabimus que destructa

sūt: hec dic̄ dñs exercitūz

isti adificabunt & ego de-

struam. et vocabuntur ter-

mini impietatis: & popul⁹

cui iratus est dominus vsqz

in eternum. et oculi ve-

stri videbunt. et vos dice-

nos. q. d. nō apparet erga nos tua dilectio sp̄alis p̄ ceterz

sed hec r̄n̄sio tanq̄ falsa excludit̄ cum subditur in p̄sona

dei. **Nōne frater erat esau iacob. q. d. sic. qz fuerūt si-**

lij eius dē p̄fis & m̄ris vtz Gen. xxv. **Et dilexist̄ iacob**

dando ei benedictiōem paternā & hereditatē. p̄missiōz

q̄ tñ annere erant tūc t̄pis p̄mogeniture. **Esan autē**

odio habui. denegādo ista sibi cū tñ esset p̄mogenitus. vt

p̄tz Gen. xxv. & xxvij. hec aut̄ dilectio iacob & odij esau

fuerūt siḡ electiōis & reprobatiōis eterne. & sic allegat̄ apo

stolus Ro. ix. & in hoc apparet dilectio dei sp̄alis ad po

pulū isrl̄ qui descendit a iacob qz alio noie dictus est isrl̄.

Gen. xxxij. sc̄do oñditur specialis dilectio ad isrl̄. & odij

um ad populum descendentem ab esau p̄ effectum.

****E**t posui seyr montes eius. i. terram esau. montuosas**

in solitudine per nabuchodonosor regem

****E**t hereditates eius in dracones. talia em̄ animalia so**

lent habitare in terra deserta. & etiam in ruinis edificiorū.

Quod terminū isrl. i. sup terram isrl ipam ⁊ habitato-
res eius ab hostib⁹ ptegēdo ⁊ in bonis multiplicādo.
Filius. h p̄r arguit sacerdotes ⁊ p̄p̄m diuīsim. ⁊ p̄
mo de peccatis in deū. sc̄do in p̄mū ca. se. **P**rima i di-
es. q̄ p̄ arguit sacerdotes. sc̄do pplares ibi. **E**t vos. **P**ri-
ma adhuc in duas. q̄ p̄ sacrificiū sacer-
dotū excludit tanq̄ malū. sc̄do sacrifici-
um none legis con-
cludit tanq̄ deo ac-
ceptissimū ibi. **N**ō
est. **C**irca p̄mū sciē-
dū q̄ licet tor⁹ ppl's
isrl diceret dei filiū
Exo. iiii. **F**ili⁹ me⁹
p̄mogenit⁹ isrl. tñ sa-
cerdotes ad ei⁹ mi-
steriū deputati dice-
bant dei fili⁹ ⁊ serui
mō spālī. ⁊ sic loqui-
tur hic. **F**ilius
honorat p̄m. i. re-
net honorare. q̄ ha-
bet ab eo esse nutri-
mentū ⁊ documen-
tum. **E**t fuis
dñm suū. suppleti-
mebit. q̄ nō ē in he-
breo nec in libr⁹ cor-
rectis. h̄ s̄b̄intelligit
Si ḡ p̄r ego suz.
⁊ accipit si p̄ q̄. de-
us ē pater oim p̄ cre-
ationē. ⁊ spālīter iu-
deoz p̄ legis datōz
q̄ non fuit data alijs
ppl's. p̄. cxlvij. nō
fecit taliter oī natio-
ni: ⁊ iudicia sua nō manifestauit eis. ⁊ adhuc spālīns sa-
cerdotū q̄s elegit ad suū misteriū. **V**bi ē honor me-
us. q. d. nō defertis mihi honorē vt debetis. **E**t si do-
minus ego sum. i. p̄ gubernationē v̄i spālēm. **V**bi
est timor me⁹. q. d. nō appet in vobis. **E**t sciendū q̄ vbi d̄
hic. **E**t si dñs ego sum. in heb. h̄. **S**i dñi pluraliter. **E**go
sum. in q̄ designat i deo pluralitas p̄sonaz in vnitare es-
sentie. q̄ nomē plale p̄ngit cū p̄noie singulari. **D**icit do-
minus exercitū ad vos o sacerdotes rē. ab illo em loco
Fili⁹ honorat rē. vsq̄ ibi inclusive. **I**n q̄ desperimus no-
mē tuū. totū ē sub vno vsu in hebreo. **E**t q̄ p̄ q̄ illo loco
incipit arguere sacerdotes. ⁊ subdit r̄sio dñi **O**ffer.
sup altare. meū pol. pa. panes em̄ p̄positiōis debebāt per-
man⁹ sacerdotū pistari. formari ⁊ decoq̄. ⁊ ip̄ ad euitan-
dū laborē faciebāt p̄ alios h̄ fieri. vt dicit aliq̄. **A**lij dō d̄
cūt q̄ d̄ hic panis pollut⁹ eo q̄ erat de tritico p̄ rapinaz.
acq̄sito format⁹ **E**t dicit. vos male excusando. in q̄
polluim⁹ te. ⁊ s̄b̄dit dñi r̄sio **E**t in eo q̄ dicit. i. facto oñ
ditis **M**esa dñi despecta ē. p̄ h̄ em̄ q̄ ponitis ibi pa-
nē p̄dicto mō formatū de honoratis eā. ⁊ ad hoc inducit
exemplū dicēs. **E**t si offeratis clau. ⁊ lan. i. aial inde-
bitū sup altare holocaustoz **M**ōne malū est. q. d. sic
q̄ hoc ē phibitū in lege. **O**ffer illud duci tuo rē. q. d.
si offeres p̄ncipi terreno q̄ est cinis ⁊ puluis nō placeret
sibi nec p̄pter h̄ exaudiret p̄ces tuas. ⁊ multomin⁹ debet
talita deo offerri. iō ducit eos ad p̄niam dī. **E**t nūc de p̄ca-
mini vultū dei rē. **Q**uis in vobis claudat ostia rē.
q. d. nullus de vobis impendet mihi ista officia gratis. q̄
ostiarū templi ⁊ illi qui nutriebāt ignē in altari habebāt
inde magnū emolumentū. **N**on est mihi. h̄ p̄r con-
cluditur sacrificiū deo gratū excludendo p̄dictum offerē
dī modū cum dicitur. **N**ō est mihi vo. in vobis. i. b̄n̄plac

tum p̄pter malum vestrū. **E**t munas non suscipiā
de manu v̄ra. q̄ sacrificia veteris legis nō erant accepta:
nisi ex bonitate offerentis. ideo dicit **Gen. iiii. Resperit**
dñs ad abel ⁊ ad munera eius. i. ad bonitatē abel p̄nci-
paliter ⁊ ad eius munera p̄sequenter. **Ab ortu eniz**
solis vsq̄ ad occasū
id ē p̄ orbē vn̄uersū
Magnū est no-
men meū in gētib⁹
q̄ exponit ra. sa. du-
plicat. **Uno mō.** q̄
licet gētiles adora-
rent idola vt deos.
tñ dicebāt deū celi ⁊
terre excellētiore ill-
dij. h̄ ab hac expo-
sitione discordat q̄
subdit. **Tri oī**
lo. sa. ⁊ off. noi meo
obl. mūda. q̄ si gēti-
les cū deo celi idola
colentes deo facerēt
oblatiōem. illa non
esset imūda corā dō
q̄ ab idolatris esset
oblata ⁊ iō cum hoc
ponit aliā expositiō-
nez dicēs q̄ iste pas-
sus intelligit de iu-
deis inter gentiles
p̄ orbem disp̄sis de-
um adorantib⁹ de-
uote. quoz oīo dicit
tur hic mūda obla-
tio ⁊ p̄ eos nomē do-
mini p̄dicatur ma-
gnū in terris genti-
lium. h̄ istud nō vi-
detur ver. nō em̄ est
verissimile q̄ illi qui erant dispersi inter gentiles idolatras
tempe malachie essent iustiores ⁊ mūdiores q̄ illi sacer-
dotes qui redierāt de babilonica captiuitate q̄s hic argu-
it. vt dicitur est. h̄ magis sequebant mores gentiliū inf-
q̄s habitabant. p̄pter q̄ dōm q̄ iste passus loquit ad lit-
teram de sacrificio noue legis q̄ est eucharistia. quod est
mūdissimū ⁊ deo acceptissimū. in oibus etiam terre nati-
onibus sunt aliq̄ xp̄iani hoc sacrificiū offerētes ⁊ cum di-
citur hic **M**agnū est nomen meū in gentibus rē. lo-
quitur p̄pheta de futuro p̄ modū p̄sentis p̄pter certitudi-
nem p̄phetie. **E**t vos polluistis. hic p̄r p̄pheta ar-
guit populares. q̄ illi qui debebant offerre oblationes
mundas ⁊ electas: offerēbant de peioribus vt videbit in
fra. ⁊ iō hic arguunt cū dicitur. **E**t vos polluistis illud. i.
nomē meū q̄stum in vobis est. **E**t in eo q̄ dicitis. sicut
⁊ sacerdotes. **M**esa dñi p̄aminata est. i. p̄t ibi fieri
licite oblatio de minoribus bonis. **V**num igne q̄ de-
uorat illud. i. cum igne qui seruatur semp in altari holo-
caustoz ad cremanduz adipēs sacrificioz qui poterat fi-
eri ex quibuscūq̄ lignis. ⁊ eodē mō arguebant de sacrifi-
cijs ibi offerēdis. **E**t dixistis. vos mēdaciter excusa-
do. **E**cce de labore. i. cum magno labore potuimus
talita sacrificia offerre p̄pter paupertatē n̄fam. **E**t ex-
ufflastis illud. i. bonum quod debebat offerri reduxistis
quasi ad nihilum.
Et intulistis de rapinis claudum ⁊ languidū rē. itaq̄
erat ibi duplex pctm̄. vnū p̄tra p̄mū. i. rapina. ⁊ aliud
deum sc̄z offerendo lege phibitum. ideo sequitur.
Nō suscipiā illud. acceptando. ⁊ q̄ ista intelligant de
popularibus offerentibus ostenditur p̄ hoc q̄ subditur.
Maledictus volutus qui habet in grege suo masculū
id est aial bonum ⁊ aptum ad sacrificandum deo.

Malachie.

Et votū faciens. de sacrificio deo offerēdo. **E**t imolat debile. i. aial languidū vel als ineptū ad offerendū. **Q**uia rex magnus ego. s. sup omnē creaturā. **E**t nomen meū horribile. id est timendū. **I**n capitulo primo Malachie vbi dicit in postilla. Et dilexi Jacob etc.

Additio.

P Er dilectioes Jacob vide tur intelligi poti⁹ in h loco ipsa electio iacob seu p-destinatio q̄ fuit ab eterno. s. p̄ odium Esau intelligit eius reprobatio etna seu ab eterno. z b̄ videt ex v̄bis apli ad Ro. xi. dicitis: Cum em̄ nondū nati fuissent aut aliqd̄ boni aut mali egissent etc. z sic dilectio iacob z odiū esau in h loco nō vidēt dicēda signa electionis z reprobationis put in postilla sed poti⁹ p̄ ea intelligunt ipa electio z reprobatio.

In eo. ca. vbi dicit in postil. Quis i vobis claudat ostia.

Additio.

Itera hebraica sic habet in h loco. Quis in vobis qui claudat ostia: z nō incēdatis altare meū gratis seu frustra. nō em̄ est mihi volūtas in vobis etc. q̄ q̄ ex demeritis eorū munera sua z sacrificia nō erāt deo grata. idō deus q̄si apperebat q̄ aliqs clauderet ostia tēpli: sic q̄ null⁹ intraret ad incēdendū altare. s. cū sacrificijs. z hoc est qd̄ dicit lra. Quis in vobis q̄ claudat ostia. i. vrinā eēt in vobis q̄ clauderet ostia tēpli. Et nō incēdat altare meū. s. sic clauso tēplo nō incendit sup altare meū aliquid. **G**ratia. i. frustra. Ratio aut̄ q̄re deus volebat q̄ clauderent ostia tēpli subdit cū dicit: Nō est mihi volūtas in vobis: z mun⁹ nō accipia de manu v̄ra: quasi diceret: nō sunt accepti offerētes nec oblata.

Replia.

In principio Malachie: vbi dicit: Jacob dilexi etc. postil. exponit vt assumptū a deo ad pbandū in gratitudinē filioꝝ isrl. Assumptū aut̄ illud exponit p̄ modū effectus manifesti. s. q̄ Jacob obtinuit b̄ndictionē paternā z hereditatis p̄missionē: que erāt annexa p̄mogeniture: esau abiecto: qd̄ sine dei dilectioe ex parte vna z odio ex pte altera fieri nō potuit: qui sunt effectus dilectiois dei manifesti. **B**urg. aut̄ vult q̄ dilectio z odiū debeāt hic accipi p̄ p̄destinatioe z reprobatioe: nō p̄ eorū effectib⁹: vt postil. **I**dem pbandū suū p̄positū Burg. adducit aplm̄ ad Ro. ix. **I**bi dico q̄ ap̄lus adducit h̄ dictū nō quo ad effectū: s̄ admirās de cā: ostēdens p̄ p̄cessus q̄ illi⁹ nō sit cā q̄renda. **S**ic in p̄posito si p̄pha in p̄sona dei volens p̄plo ostēdere q̄ eū diligeret: ostēderet p̄ talia occulta sapie dei qualia sunt p̄destinatio z reprobatio: p̄basset populo dubiū z ignotū p̄ ignotius: sicut si hodie ingratū z de dilectioe dei dubitātib⁹ dilectio dei p̄ viā p̄destinatiois p̄suaderi deberet plus dubitāret de antecedēte q̄ p̄ntē.

Nūc ad vos. **H**ic p̄nter arguit **C**apitulū. ij. **P**pha sacerdotēz p̄plm̄ de peccatis s̄ primū: licz in hoc aliqd̄ ponat de peccatis s̄ deū. z diuidit in duas p̄tes: q̄ p̄mo arguit sacerdotēz. sc̄do populares sibi **Q**uid. **C**irca p̄mū ponit monitio cū d̄. **E**t nunc

ad vos mandatū hoc o sacerdotes. q. d. debetis diligēter attendere. **E**t si nolueritis. puniā vos. ideo sequit. **M**ittā in vos egestatē. quā supra modū timebant: qz avari z cupidi erāt. **E**t maledicā b̄ndictioib⁹ v̄ris. i. illis q̄ p̄sueuistis b̄ndicere. s. vineis z blade z h̄mō: ita q̄

erit penuria. ita exponit Ka. sa. et subdit cā. **Q**uā nō posuistis sup cor. s. exercere debiti officii v̄m debito inō colēdo deū et p̄plm̄ instruēdo. **E**cce ego p̄iciāz a vobis brachiū. auferēdo a a vobis virtutē z sustentationē. **E**t disp̄gā sup vultū vestrū stercus etc. i. ex celebratioib⁹ h̄mōi nō reportabitis honore sed p̄fusionē. **E**t assumet vos secū. s. stercus. ita q̄ eritis p̄reptibiles: sicut z ipsum. **E**t sciet. p̄ experientiam mee punitiois. **Q**uia mi. ad vos sacerdotes z leuitas **M**andatū istud. d̄ cultu dei z doctrinā apli. **M**esser pactū meū cū leui. i. cūz tribu leui q̄ fuit

ad h̄ electa a deo: **N**ume. ij. c. **P**actū meū. i. lex. **F**uit cū eo vite z pacis. fuit em̄ p̄missū a deo q̄ p̄plm̄ in pace viueret si legē seruaret. z sic fuit adimpletū qd̄ d̄ h̄ seruauit: vt patet ex decursa ve. testa. **E**t dedi ei timorē. s. Moysi z Aaron. z plurib⁹ ab eis descēdētib⁹ qui deū timuerūt. **R**ex veritatis fuit i ore ei⁹. ad docēdū p̄plm̄. **E**t iniquitas nō ē inuēta i labijs ei⁹. q̄ em̄ aaron fecit vitulū p̄flatilē fuit ex timore mort̄: vt dicitū fuit plenus: **E**xo. xxxij. **N**ec ipi: nec alij leuite crediderūt q̄ i vitulo esset aliqd̄ numis. qd̄ patet ex h̄ q̄ tota trib⁹ leui adiūxit se Moysi ad interficiēdū illos q̄ peccauerāt in idolatria vituli: **E**xo. xxxij. **I**n pace z eq̄tate ambu. me. iuste viuēdo z me deuote colēdo. **E**t multos auertit ab iniquitate. populū docēdo. hec em̄ p̄nter ad officii leuiticū. z potissime sacerdotū. ideo in b̄dit: **H**abta em̄ sacerdotis etc. subdit cā. **Q**uia angel⁹ d̄ni exercitūū ē. habet em̄ officii angelicū. s. colere deū: z dirigere p̄plm̄ sic angeli in misterii missi p̄pter salutē electoꝝ semp vident facie patris q̄ est in celis: **Matth. xvij. x** **V**os aut̄. sacerdotes z leuite huius t̄pis. **R**ecessistis de via. quā tenuerūt moyses z aaron z alij iusti. **E**t scādalizastis plurimos in lege. i. fuistis eis occasio delinquēdi. **E**t em̄ scandalū impaccio pedis ad aliqd̄ qd̄ facit incedentē ruerē. malicia autē sacerdotū z doctoz facit errare populū. vñ dicit saluator. **C**eci sunt z duces cecoz. si aut̄ cecus ceco ducatū p̄ster: ambo in foueā cadūt. **P**ropter qd̄ dicit **I**ugu. in pastorali. **C**ū pastor p̄ abrupta gradit̄: p̄sequēs est vt grex ad p̄cipitiū sequat̄. **I**rritū fecistis pactūz leui. de officio sacerdotū. **P**ropter quod z ego dedi vos p̄reptibiles. i. abiectos. **E**t accepistis facie in lege. iustificantes impiū p̄ munere. sacerdotes em̄ iudicabāt p̄plm̄ maxie post reditū de babylone. **Q**uid. **P**ostq̄ rephendit sacerdotes z leuitas de malo regimie populi. hic p̄nter arguit ceteros de cōtēptu p̄rimi: z p̄ in generali cū dicit: **Q**uid non patet vn⁹ etc. q. d. sic. s. adā vt dicit aliquid: vel ab abā fm̄ alios: et est verbū

phete. e Quis nō deus vnus creauit nos. q. d. q̄
om̄s aie hūane creant̄ a deo imediate. f Quare ḡ de
spicit vnū q̄sq̄ nostrū frat̄e suū p̄pter paup̄tatē suā. q. d.
nō habem⁹ causam. a Violās patrū patrū n̄f̄oz. i. le
gē datā p̄ib⁹ n̄f̄is: q̄ p̄cepit p̄ximū diligere. secūdo i spe
ciali arguit cōtēptū

vxoris q̄ debet esse
vna caro cū viro cū
dī: b Trāsgress⁹
ē iudas rē. r ista trāf
gressio specificat cū
subdit. c Quia
cōtamīnauit iudas
sanctū dñi. f. lat̄iam
d Quā dilexit. scz
dñs. e Et habuit
scz iudas. i. illi de re
gno iude. f Illā
dei alt̄ni. reueren
tes em̄ de babylone
p̄tēpserūt vxores su
as iudeas q̄ ex fre
quenti p̄m̄ labore
stineris erant detur
pate. r duxerūt vx
res alienigenas: vt
patz. j. Esdre. ix. ca. r
p̄mas tenebant i do
mib⁹ suis q̄nt ancil
las. mulieres vō do
cent pueros suos p̄
p̄ios mores. et sic

omniū nostrū. Nūquid nō
deus vnus creauit nos.
f Quare ḡ despicit vnū q̄sq̄
a v̄m̄ frat̄e suū violās pa
b ctū patrū nostrorū. Trans
gressus ē iudas abomiatio
facta ē in isrl̄ r in hierlm̄: qz
c cōtamīnauit iudas sanctifi
cationē dñi quaz dilexit et
f habuit filiā dei alieni. Bis
pdet dñs virū q̄ fecerit hoc
s magistrū r discipulū de ta
b bernaculo iacob r offeren
tem munus dño exercitū
i r hoc rursus fecistis. Pie
batis lachrymis altare do
mini fletu et mugitu: ita vt
nō respiciā vltra ad sacrifi
ciū: nec accipiam placabile

ificatos q̄noz benedictōes sunt maledictōes his q̄ eo
ram sequunt̄ errores. Alia etiā expositio ē ponit quam
credo esse Grego. r est talis. f. q̄ qui a malis sacerdotib⁹
benedicti a deo erit maledictus: qz benedicti inique agē
tib⁹ r adulant̄ peccatib⁹: v̄m̄ modo diuites sint: bec ille.

In eo. cap. vbi di
cit i postilla. Nōne
vnus fecit.

Ad ditiō.

De qd̄ dicit
hic: Nōne
vn⁹ fecit rē.
alit̄ exponit̄ fm̄ q̄
dā hebreorū exposi
tores r magis cōso
nū lfe vt videt̄. Ad
qd̄ sciendū q̄ abra
hā habens in vxore
liberā Sarā de ge
nere suo. accepit th
aliā vxorē alienige
nā. f. agar ancillam
egyptiacā: Gen.
xvi. ca. ex quo vole
bāt se excusare a pec
cato illi qui alienige
nas vxores accepe
rant h̄ntes alias p̄
p̄rias. r hoc ē qd̄ dī:
Nōne vnus fecit. f.
abrahā qui erat vn⁹
pater oim̄ israelita
rum.

qd̄ de manu v̄a r dixistis.
i Quā ob cām. Quia domi
nus testificat⁹ est inter te et
m vxorē pubertatis tue quaz
n tu desperixisti. Et h̄ p̄ticeps
p tua r vxor federis tui. Nō
q ne vnus fecit: r residuū sp̄i
r ritus eius est. Et qd̄ vnus
s q̄rit nisi semē dei. Custodi
te ergo sp̄m̄ v̄m̄ r vxorem
adolescētie tue noli despi
cere. Cū odio habueris di
mitte: dicit dñs deus isrl̄.
v Op̄iet aut̄ iniquitas vestimē
tū eius: dic̄ dñs exercitū.
Custodite sp̄m̄ v̄m̄: r noli
te desp̄icere. Capi. iij.

Aborare fecistis do
minū i f̄monib⁹ v̄is

rum. Et residuū sp̄s eius. p hoc qd̄ dicit: Residuū. Inrel
ligit̄ sup̄abundans: eo q̄ residuū cuiuscūq̄ rei sup̄abun
dat sup̄ ip̄am rem: q̄si diceret. nō sumus inculpādī p̄pter
vxores alienigenas: eo q̄ abrahā hoc fecit vt dictum est. r
tamē sp̄s eius. f. p̄phete r sanctitatis sup̄abundās fuit.
r sic gesta eius sunt trabenda ad p̄ntiā. Ad quod r̄ndet̄ p̄
p̄phētā. Et quid vnus querit nisi semē dei. q. d. ille vnus
hoc fecit nō ex libidine carnali: sed qz Sara erat sterillis
ip̄amer p̄curate h̄ fecit abrahā cā prolis habende: vt i ca.
Gen. sup̄radicto. r qz nō fecit h̄ abrahā solū ad instantiā
sare: vt dictū ē. h̄ etiā nutu seu inspiratiōe diuina. iō dicit:
Et qd̄ vnus q̄rit nisi semē dei. hoc ē dicere: illud qd̄ q̄re
bat abrahā nō est intelligendū semē seu prole simpliciter
h̄ semē dei: qz a deo inspirat⁹ hoc faciebat: r sic ostēdit q̄
nō erant excusati p̄ exemplū abrahe. r iō hortat̄ eos. Cu
stodite ḡ sp̄m̄ vestrū r vxorē adolescētie tue noli desp̄icere
quia abrahā non fecit hoc desp̄iciēdo vxorē: sed rōnibus
p̄dictis: r sequit̄: Cū odio habueris dimitte. p libellā re
pudiij qui erat simpliciter licitus tpe vere. testamētī: vt de
claratū fuit in additiōe Dent. xxiij.

Repl̄ca.

In ca. ij. vbi dicit: Nōne vnus fecit rē. Burg. assu
mit cōtra postillatorē r glosam quā aliquādo nō
scit nimis ponderare: q̄ ille passus debeat exponi
de abrahā contra excusationē frivolum populū in littera
postlā: vt sit verbū populū cōtra deū arguetis. Nōne. scz
abrahā habuit alienigenā vxorem sine reprehensione. q. d.
quare reprehendit̄ in nobis. Sed in littera r eius p̄cessū ē
verbū p̄phete in p̄sona dei arguentis populū. et ita dicit
glo. Vnde posset hic Burgē. multipliciter culpari: sed
non est p̄sentis p̄positi nisi ostendere eum male contra
postillatorē moueri. Sed circa illum passum eiusdē ca
pitulū. Si odio habueris vxorem dimitte. Burgensis de
materia illa se remittit ad vicesimū quartum capitulum:
Dent. r ibi vide correctoriū satis latum dirigi ad ca
pitulū. xix. Marbel.

Capitulū. iij.

Aborare fecistis. Vbi incipit capitulū in hebreo
vbi incipit aduentus xp̄i denūciatio. et dicit̄ in
duas p̄tes: qz primo ponit occasio huius denūciatiōis.

aliē gene vxores docebāt filios a indels genitos idola
trare qd̄ erat pessimū: iō sequit̄. Dispdet dñs virū qui fe
cerit hoc. g Magistrū r discipulū. i. magnū siue par
uū. h Offerentē munus. i. de tribu sacerdotali. qz in
illa tribu inuēti sunt viri qui acceperāt vxores alienige
nas. j. Esdre. x. ca. i Et hoc rursus fecistis. Piebatis
lachrymis rē. credētes exp̄iare h̄ p̄ctm̄ absq̄ emissiōe ali
enigenaz. qd̄ tñ est falsū: iō subdit. Ita vt nō respiciā rē.
k Dixistis. Quā ob cām. non dimittis istud delictū p̄
solū sacrificiū. Ad qd̄ r̄ndet̄ cū dī. l Quia dñs testifi
catus est inter te r vxorē. de mutua cohabitatiōe et dile
ctiōe: dicit̄ p̄ adā p̄pheticē Gen. ij. vt ibidē fuit declaratū
p̄ob̄rē relinquet hō patrē suū r matrē: r adherēbit vx
ri sue: r erūt duo in carne vna. m Quā tu desperixisti.
tenendo eā vt ancillā. n Et hec p̄ticeps tua. i. socia nō
ancilla. o Et vxor federis tui. p p̄sensū aioz q̄ facit ma
trimoniū. p Nōne vnus fecit. q. d. sic: qz vnus de⁹ fe
cit adā r enā. q Et residuū sp̄s eū. ad hoc em̄ fecit de⁹
mulierē de costa v̄ri: vt sicut vna caro sunt ita sint vnus
sp̄s r vna aia: p verā dilectionē. r Et quid vnus q̄rit
nisi semē dei. q. d. ad hoc est vnictio seu p̄iunctio m̄f̄imōij:
vt inde p̄ceet̄ semē ad cultū dei. iō subdit. s Custodi
te ergo sp̄m̄ v̄m̄. i. bonā voluntatē ad vxorē. t Cū
odio habueris dimitte. dando ei libellū repudiij: vt possit
alteri nubere: et nō sicut ancilla a te violenter teneri. hoc
em̄ est min⁹ malū q̄ affligere vxorem sine cā. libellus em̄
repudiij nō fuit p̄cessus vt p se esset licitus. h̄ ad mai⁹ ma
lū euitandū: vt diffuse declarauit Dent. xxiij. v Op̄iet
aut̄ iniquitas vestimētū eius. i. vestimentū v̄ri. sic em̄ sonat
lfa hebraica q̄ nō pōt̄ referri nisi ad masculū r nō ad femi
nā fm̄ modū loquēdi hebraicū: r ē sensus. Op̄iet rē. q. d.
p dei vindictā sic apparebit iniquitas v̄ri desp̄iciētis vx
orē nō p̄dicto: sicut apparet illud qd̄ ponit̄ sup̄ vestimētū
eius.

In ca. ij. vbi dicit in postilla. Et maledicā b̄ndictioni
bus vestris.

Ad ditiō.

De quod dicit b: Et maledicā b̄ndictionibus v̄is.
fm̄ magistrū in quarto dist. xxv. quidā referūt ad
hereticos q̄ sunt ab ecclesia p̄cessi: et ad excōmū

b

Abrahā qui erat vn⁹ pater oim̄ israelita
rum. Et residuū sp̄s eius. p hoc qd̄ dicit: Residuū. Inrel
ligit̄ sup̄abundans: eo q̄ residuū cuiuscūq̄ rei sup̄abun
dat sup̄ ip̄am rem: q̄si diceret. nō sumus inculpādī p̄pter
vxores alienigenas: eo q̄ abrahā hoc fecit vt dictum est. r
tamē sp̄s eius. f. p̄phete r sanctitatis sup̄abundās fuit.
r sic gesta eius sunt trabenda ad p̄ntiā. Ad quod r̄ndet̄ p̄
p̄phētā. Et quid vnus querit nisi semē dei. q. d. ille vnus
hoc fecit nō ex libidine carnali: sed qz Sara erat sterillis
ip̄amer p̄curate h̄ fecit abrahā cā prolis habende: vt i ca.
Gen. sup̄radicto. r qz nō fecit h̄ abrahā solū ad instantiā
sare: vt dictū ē. h̄ etiā nutu seu inspiratiōe diuina. iō dicit:
Et qd̄ vnus q̄rit nisi semē dei. hoc ē dicere: illud qd̄ q̄re
bat abrahā nō est intelligendū semē seu prole simpliciter
h̄ semē dei: qz a deo inspirat⁹ hoc faciebat: r sic ostēdit q̄
nō erant excusati p̄ exemplū abrahe. r iō hortat̄ eos. Cu
stodite ḡ sp̄m̄ vestrū r vxorē adolescētie tue noli desp̄icere
quia abrahā non fecit hoc desp̄iciēdo vxorē: sed rōnibus
p̄dictis: r sequit̄: Cū odio habueris dimitte. p libellā re
pudiij qui erat simpliciter licitus tpe vere. testamētī: vt de
claratū fuit in additiōe Dent. xxiij.

Malachie

secundo ipsa denunciatio subdit: **ibi. Ecce ego mittam.** Circa primum sciendum quod populus iudeorum saltem per magna parte videtur alias gentes in mundo prosperari: ut chaldeos et persas et medos qui erant idolatre: et se frequenter deprimi et captivari. dicebat quod deus diligebat malos: et de seruitoribus suis non curabat: vel quod de istis inferioribus providentiam non habebat: ex quo servientes sibi negligebant: et alij sic exaltabant. et sic deo imponebant malitiam malos diligendo: ut ipsa gratia merita vel demerita hominum non videntur. et utriusque est error: et deo odiosum: sed dicitur: **a. Laborare fecistis dominum in simonibus vestris. blasphematoribus. et loquuti scriptura de deo quasi de homine afflicto. et malo quod audit in eo quod erroneum est.** **b. His qui facit malum etc. ex dictis patet sententia.** **c. Aut certe ubi est deus iudicij. i. diiudicatis inter bonos et malos.** **d. Ecce ego. Sic consequenter denunciatur christi adventus: in quo fit bonorum et malorum discretio: quia in primo adventu christi factum est iudicium discretiois: vocando aliquos ad gratiam ceteris dimissis iusto dei iudicio bonis occulto. sed in secundo adventu fiet iudicium discretiois malos puniendo et bonos premiano. sic ergo procedit: quia primo uterque advenit denunciatur. et secundo predictus error evacuatur: **ibi. Invaluerunt. prima in duas: quia primo ponitur dicta denunciatio. secundo populi monitio: ibi. Ego enim. prima adhuc in duas: quia primo denunciatur uterque adventus. secundo utriusque effectus: ibi. Ipe enim. Circa primum primo denunciatur primus adventus christi: cum dicitur in persona christi. **d. Ecce ego mittam angelum meum. i. Johannem baptistam: qui magis duxit in terris vitam angelicam quam humanam. quod enim in scriptura dicitur de ipso ad litteram per Math. xj. ubi dicitur salvator de Iob. Sic est de quo scriptum est: ecce ego mitto etc. e. Et praeparabit viam. quia praedicatione et baptismus Jobis fuerunt quedam praeparationes ad baptismum et praedicationem christi. f. Et statim veniet ad templum suum. quia ibi christus oblatum fuit: et ibi pluries praedicauit et miracula fecit. g. Dominator quem vos queritis. i. christus cuius adventum desiderabant patres antiqui. h. Et angelus testis. quia christus fuit nuncius non testis: ut praedixerat Hier. xxxj. secundo denunciatur adventus christi secundo cum dicitur: **i. Ecce venit. i. veniet certitudinaliter ad iudicium. k. Et quis poterit cogitare diem adventus eius quod nullus. unde dicitur Math. xxij. De illa die et hora nemo scit etc. l. Et quis stabit. i. poterit stare. m. Ad videndum eum. quia sicut primus adventus fuit in humilitate et mansuetudine: ita secundo erit in potestate et terrore. n. Ipe enim. Sic praeter ponitur effectus utriusque adventus: tamen in quodam generali. et primo primi. secundo secundi: ibi. **Et accedat. effectus autem primi fuit vocatio aliquorum ad fidem quos in primitiva ecclesia praebant quasi aurum in fornace per tribulationes in iudea: ut patet in Act. ap. in pluribus locis: et postea per tyrannos in omnibus partibus orbis. et hoc est quod dicitur: **n. Ipe enim quasi ignis conflans. ad probationem electorum. o. Et quasi herba fullonica. quia vivunt fullones ad purificandum vestes et eas************

nitidas fiendas. **p. Et purgabit filios levi. i. apostolos quorum aliqui fuerunt de tribu levi: et omnes fuerunt nove leges christi. q. Et colabit eos. ad perfectam iudicium deducendo. r. Et erunt offerentes sacrificia. i. eucharistia: per varia legis sacrificia figuratum fuit perfectus per plura imperfecta. s. Et**

placebit domino etc. quia istud sacrificium est deo acceptissimum. **t. Sicut dies seculi et sic anni antiqui ubi in canone misse dicitur: Sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iusti abel: et sacrificium patriarche nostri abrahae: et quod tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedech. Sciendum tamen quod istud sicut non designat equalitatem: sed correptionem rei figurate ad figuram. sicut enim res figurata excellit figuram: sic sacrificium nove legis quod est eucharistia excellit omnia veteris legis sacrificia. **u. Et accedat. Sic ponitur effectus adventus secundi cum dicitur: **Et accedat ad vos in iudicio. quia christus veniet in iudicium in forma humana: tamen gloria sua. x. Et ero testis velocis. quia illud iudicium brevi tempore expedietur. y. Maleficis et adulteris. id est quibuscumque peccatoribus: quia virtute christi nota sunt omnibus eorum peccata et sententia iudicis iustitia. ista tamen peccata specialiter exprimentur que crudelitatem important: sicut et Math. xxv. ubi processus illius iudicij ponitur a salvatore. z. Ego enim dominus. Sic consequenter post effectum extremi iudicij ponitur monitio populi: que tunc non habebit locum sed ante. dicitur igitur: **Ego enim dominus. ad quem spectat omnium generale iudicium. a. Et non mutor in meipso: licet sit mutatio in effectibus meis secundum varietatem meritorum et demeritorum hominum. b. Et vos filij Jacob non estis consumpti: licet hoc meruissent mala vestra. tamen salvavi alios quos ex mea misericordia. c. In diebus enim patrum vestrorum recessistis: quia cito post dationem legis in monte synai peccaverunt in adoratione vituli: Exod. xxxij. d. Revertimini ad me. per veram penitentiam. e. Et revertar ad vos. per clementiam. f. Et dixistis. vos male excusando. g. In quo revertamur: quasi diceret: non declinavimus a deo: cuius contrarium ostendit cum subdit. h. Si affiget homo deum: quia vos configitis me. In hebreo habet: Si violentabit homo deum. quia vos violentatis me. loquitur enim scriptura de deo: sicut de homine cuius bona per violentiam capiunt. decime vero ipsius dei sunt per sustentationem ministrorum suorum que retinebant iniuste a iudeis laicis: ideo subditur. a. In decimis. quae debebant levitis. b. Et in primitiis. que debebant sacerdotibus. et ad hanc sententiam reducitur translatio nostra. homo enim dicto modo violentatus secundum communem modum loquendi dicitur usque ad cor confusus. c. Et in penuria vos maledicti estis. in penam enim dicti peccati deo imittebat sterilitatem terrenascentium. ideo subditur. d. Inferte omnem decimam in horreum. scilicet leuitarum.********

accedat ad vos in iudicio: **f. et ero testis velocis maleficis et adulteris et puris: et qui calumniant mercedem mercenariis: et humiliant viduas et pupillos: et opprimunt peregrinum nec timuerunt me dic dominus exercituum. Ego enim dominus et non mutor et vos filij Jacob non estis consumpti. a. diebus enim patrum vestrorum recessistis a legitimis meis: et non custodistis. Revertimini ad me et revertar ad vos et dicit dominus exercituum: et dixistis. In quo revertemur. b. Si affiget homo deum: quia vos configitis me: et dixistis. In quo configimus te. In decimis et in primitiis. Et in penuria vos maledicti estis et me vos configitis gens tota. Inferte omnem decimam in horreum meum: et sit cibus in**

diciu brevi tempore expedietur. **y. Maleficis et adulteris. id est quibuscumque peccatoribus: quia virtute christi nota sunt omnibus eorum peccata et sententia iudicis iustitia. ista tamen peccata specialiter exprimentur que crudelitatem important: sicut et Math. xxv. ubi processus illius iudicij ponitur a salvatore. z. Ego enim dominus. Sic consequenter post effectum extremi iudicij ponitur monitio populi: que tunc non habebit locum sed ante. dicitur igitur: **Ego enim dominus. ad quem spectat omnium generale iudicium. a. Et non mutor in meipso: licet sit mutatio in effectibus meis secundum varietatem meritorum et demeritorum hominum. b. Et vos filij Jacob non estis consumpti: licet hoc meruissent mala vestra. tamen salvavi alios quos ex mea misericordia. c. In diebus enim patrum vestrorum recessistis: quia cito post dationem legis in monte synai peccaverunt in adoratione vituli: Exod. xxxij. d. Revertimini ad me. per veram penitentiam. e. Et revertar ad vos. per clementiam. f. Et dixistis. vos male excusando. g. In quo revertamur: quasi diceret: non declinavimus a deo: cuius contrarium ostendit cum subdit. h. Si affiget homo deum: quia vos configitis me. In hebreo habet: Si violentabit homo deum. quia vos violentatis me. loquitur enim scriptura de deo: sicut de homine cuius bona per violentiam capiunt. decime vero ipsius dei sunt per sustentationem ministrorum suorum que retinebant iniuste a iudeis laicis: ideo subditur. a. In decimis. quae debebant levitis. b. Et in primitiis. que debebant sacerdotibus. et ad hanc sententiam reducitur translatio nostra. homo enim dicto modo violentatus secundum communem modum loquendi dicitur usque ad cor confusus. c. Et in penuria vos maledicti estis. in penam enim dicti peccati deo imittebat sterilitatem terrenascentium. ideo subditur. d. Inferte omnem decimam in horreum. scilicet leuitarum.****

Et pbate me. i. effectū bonitatis mee si de decimis feceritis qđ debetis: iō subdit. **S**i nō aperuero vobis cataractas ce. dando vobis pluuias z rores ad fecundationē terre cōueniētes. **E**t effudero vobis bñdictiōnē. i. bonoz tpalū multiplicatiōez. **E**t increpabo p vobis deuozantē. i.

faciā q̄ ventus vrēs locuste z hñdōi. non deuozabūt seu peiorabūt terrenascētia. **E**t beatos vos dicent oēs gentes. q̄ s̄ in circuitu vestro ex bonoz vestroz multiplicatiōe. ista tñ pmissio ē sub pditiōe scz si fecerint bñ: qđ quia nō fecerūt pmissio non fuit impleta. **I**nualuerūt. **D**ic error supra posit⁹ remouet. z didit in duas pres: qz primo dicit⁹ error repetit⁹: vt aliqd addat z scđo euacuat⁹: ibi. **T**ūc locuti sunt timētes. **C**irca pmū dicit⁹ in psona dei. **I**nualuerūt sup me verba v̄a. i. contra me sūt multiplicata: z q̄ sūt illa subdit⁹. **P**anus ē q̄ seruit deo. qz ad bñ nō sequit⁹ aliqua ei⁹ retributiō: qz sic dictū est supius negabant deū hñc. puidētīā de actib⁹ hñanis v̄ iusticiā: z ad v̄trū qz sequit⁹ defect⁹ bone retributiōib⁹: iō subdit⁹ i psona taliū

Et qđ emo. qz custo. pcepta eius. q. d. nullū. **E**t qz ambulauim⁹ tristes. i. ieiunij afflicti. unde in hebreo hñ: **E**t qz ambulauim⁹ denigrati. z ideo v̄terio cōcludebant. **E**rgo nūc. i. in p̄enti vita. **Q**ueatō dicim⁹ arrogātes. i. eleuatos in pompa z potentia: qz bñ est eis i hac vita: nec expectat⁹ alia. **S**iquidē edificati sūt facietes impietates et tentauerūt deū z salui facti sūt. **T**ūc locuti sūt timētes deū vnus q̄sqz cū p̄rio suo. **E**t attendit dñs z audiuit z script⁹ est liber monumēti corā eoz nimentib⁹ dñm z cogitātibus nomē eius z erūt mihi ait dñs exercitū i die qua ego facio in peculū z parca eis sic parcat vir filio suo seruienti sibi. **E**t cōuertimi z videbitis quid sit inf iustū z impiū: z inf seruientē deo z nō seruientē ei.

Ecce em̄ dicit⁹. **E**cce em̄ dicit⁹. **E**cce em̄ dicit⁹. **E**cce em̄ dicit⁹.

Ratio quare exprimunt ista peccata. i. malefici z adulteriū z pluriū: fm glo. qz cōmuniter ista peccata fiunt occulte: sed a deo pferunt in mediū: ne dñs lateat. z ideo p̄misit. **E**t ero testis. q. d. z de silib⁹ peccatis nō inueniant vt plurimū testes: tamē ego ero testis.

Et dñs exercitū i die qua ego facio in peculū z parca eis sic parcat vir filio suo seruienti sibi. **E**t cōuertimi z videbitis quid sit inf iustū z impiū: z inf seruientē deo z nō seruientē ei.

Ecce em̄ dicit⁹. **E**cce em̄ dicit⁹. **E**cce em̄ dicit⁹. **E**cce em̄ dicit⁹.

Ecce em̄ dicit⁹. **E**cce em̄ dicit⁹. **E**cce em̄ dicit⁹. **E**cce em̄ dicit⁹.

Et dñs exercitū i die qua ego facio in peculū z parca eis sic parcat vir filio suo seruienti sibi. **E**t cōuertimi z videbitis quid sit inf iustū z impiū: z inf seruientē deo z nō seruientē ei.

Ecce em̄ dicit⁹. **E**cce em̄ dicit⁹. **E**cce em̄ dicit⁹. **E**cce em̄ dicit⁹.

Ecce em̄ dicit⁹. **E**cce em̄ dicit⁹. **E**cce em̄ dicit⁹. **E**cce em̄ dicit⁹.

Malachie

nat in vita enoch: vt pdicent p pdicta antixpi: to subdit:
Anteq̄ veniat dies dñi. i. dies iudicij: quaz die pcedet
 psecutio antixpi. **E**t cōuertet cor patrū ad filios. re-
 ducendo illos q̄ tūc erūt incredulū ad fidē xp̄i: in quē cre-
 diderūt p̄es antiq̄: z sic illi patres diligēt filios z ecōuer-
 so in charitate xp̄i.

De forte veniā.
 In hebreo nō ē for-
 te: qz aduēt⁹ dei ad
 iudiciū cert⁹ est. pōt
 etiā dici fm transla-
 tiōne n̄az: q nō po-
 nit h forte p̄ter in-
 certitudinē aduēt⁹:
 h̄ p̄ter incertitudi-
 nē dēterminati t̄pis.
 vñ xps dicit Act. j.
 Nō est v̄m nosse tē-
 pora vel momēta zc.

Et pcutiā terrā. i. habitātes in
 terra generalit̄. **3. Anathemate. i. sempiterna separatōne**
 ab ea. qz nullus hō hitabit terrā vltra: h̄ aliqui. s. electi ad
 heredū deo sempiterna fructiōe: quā nobis cōcedat q̄ cū
 p̄e z sp̄s sancto viuit z regnat de⁹ i secula seculoz: amē.

In ca. iij. vbi dicit in postil. Precepta. s. decalogi.

Quod nos habem⁹ in hoc loco p̄cepta z **Ad dicitio.**
 iudicia in hebreo habet ceremoniā z iudicia. vñ
 ex h loco estimat hebrei h̄e p̄tra nos validū argu-
 mentū ad pbandū q̄ ceremonialia nō debent cessare tpe
 messie: vt habet cōiter in expositiōib⁹ eoz. h̄ bñ aspiciēt
 verā z p̄p̄iā s̄e significatiōe ex hac aucte nō habēt intē-
 tū: h̄ forte ex ea pōt oppositū p̄bari: ad q̄ sciendū q̄ aliō
 est dicere. Memētote legis moysi: z aliud ē dicere. Ser-
 uate legē moysi zc. nā ad seruādū legē req̄rit facere ea q̄ i
 lege p̄cipiunt: z vitare ea q̄ in lege p̄hibent. ad memoriā
 de legis habendā h̄ nō req̄rit: h̄ sufficit h̄e memoriā de
 lege i mēte ad eius sp̄iālē intelligētā p̄cipiendā. vñ in h
 loco p̄pha ad sp̄iālē legis intelligētā inuitat fm glo. in-
 terliniarē. nō aut exhortat ad obseruātiām legis: z sic ex
 ista aucte habet q̄ ceremonialia z iudicialia legis mosai-
 ce: de quib⁹ h̄ tm̄ fit mētio sunt h̄nda i memoria nō p̄di-
 cto: nō aut seruāda quod est p̄ eos. si em̄ p̄pha intēderet
 exhortari pplm̄ ad legē mosaicā p̄petuo obseruādā vtiq̄
 dixisset. Seruate seu custodite legē moysi. z hoc nō dixit
 h̄ memētote legis: ad innuendū qd̄. s̄. dicitū est. Et notā-
 dū q̄ h̄ac differētā int̄ custodire p̄ceptū. et memoriā h̄e
 de p̄cepto seu de lege: ponit ra. Moy. gerunden. in expo-
 sitiōe sup pentatheucū sup illud verbū Exo. xx. Memē-
 to vt diē sabbati sanctifices. z illud verbū Deut. v. Obser-
 ua diē sabbati. Dicitō q̄ p̄mū verbū imponat p̄ceptum
 affirmatiuū solū de memoria sabbati habenda. z secūdū
 verbū imponat p̄ceptū de custodiēdis omib⁹ q̄ custodiē-
 da sunt in sabbato.

In eo. ca. vbi dicit in postil. Et cōuertet cor patrū ad fi-
 lios.

De qd̄ dicit de helya. Et cōuertet cor patrū ad filios
 z cor filioz ad p̄es eoz. videt p̄p̄ie exponēdū de
 sancto Iohē bap. q̄ p̄cessit xp̄m in sp̄u z v̄tute he-
 lye: **Act. j. c.** Iste em̄ p̄uertit cor patrū ad filios inq̄rū di-
 gito demonstrauit filiis xp̄m: in quē cor patrū fide et desi-
 derio tēdebat: h̄ hoc int̄ singulari vago. nō aut i singulari
 demonstrato: s̄ int̄ cōuertit cor filioz ad p̄es eoz. inq̄rū
 xp̄s quē filiis digito demonstrauit ē ille in quē patrū fides
 z desideriu tēdebat saltē in singulari vago. z sequit: **De**
 forte veniā z pcutiā terrā anathemate. q. d. si sine p̄curso-
 re p̄cedere venissem. deficiēte demonstrāte me deficeret fi-
 des mea: z sic tra eēt pcutiēda anathemate zc. **Replica**

In ca. iij. vbi dicit: Et cōuertet cor patrum ad filios.
 postil. exponit de helya: qz h̄ faciet p̄currendo fm
 aduētū xp̄i. Burgē. aut exponit de sancto Iohē
 baptista. h̄ illa expositio ē mystica sicut Iohēs fuit mysti-
 cus helyas: qz venit in sp̄u z v̄tute helye. expositio etiāz

Prologus

Burgē. si literalis esse debeat occurrūt incōuenientia.
 p̄mū qz in l̄ra dicit de die p̄ueniēda magna z horribili.
 Iohēs aut nō p̄uenit diē horribilē: sed desiderabilē. **Itē**
 dicit de nō cōuersis p helyā cōminatoriē. **De forte veniā**
 z pcutiā terrā anathemate. Iohānes aut nō p̄cucurrūt ta-

lez p̄cussorē: qz xps
 nō venit post Iohā-
 nem iudicare sed iu-
 dicari. nec venit vt
 iudicet terrā vel per-
 cutiat: sed vt saluet
 mūdus p ip̄m. hui⁹
 salutis p̄cipēs nos
 faciat xps ip̄e iesus
 in secula seculoz be-
 nedictus: Amen.

Incipit prologus beati
Hieronymi p̄lbyteri in li-
bros Machabeozū.

Machabeozū li-
 bri duo p̄notant
 p̄relia inter he-
 breozū duces

Postilla fratris Nicolai de lyra cū additiōib⁹ Pau-
 li epi Burg. ac replicis magistrī Mathie dorinck eiusdē
 ordinis sup Malachiā p̄phetā finit.

Incipit prologus in libros Machabeozū.

Machabeozū libri duo zc. **Anteq̄ exponam⁹**
 prologum p̄libemus quedam antecēdēria q̄
 necessaria iudicamus. Et primo notandū q̄
 libri machabeozū nō sunt de canone. legunt
 tamē in ecclesijs p̄stitutionē romane eccl̄ie.

Itē due epistole rabant: quaz vna scribit Iudonico regi
 francoz z altera Hieroldo archidiacono nunq̄ in biblia
 sunt scribende: nec prologi sunt dicende: quaz occasiōe
 nōnulli sic errant: vt libros istos credant a rabano fuisse
 translatos: cū ip̄e nō trāstulerit: sed tm̄ fuerit cōmentat⁹
 de his duob⁹ libris dicit Hieronym⁹ in prologo galea-
 to. Machabeozū primū hebraicū reperi: secūdus grec⁹ ē
 qd̄ ex ip̄a phrasē p̄bari pōt. Itē nullā video in dictis epi-
 stolis difficultatē nisi q̄ aliqui dubitāt de significatiōe hu-
 ius nomis vangionū. sunt aut vangiones populi quidā
 de quib⁹ dicit Lucanus in primo. Et q̄ de laeis imitantē
 sarmata braciis: vangiones batanig truces zc. **His visis**
 ad prologū accedam⁹. **Diuisio** istius plogi discurret per
 continētia z cōtenta: z primo tangit de cōtinētibus. s. de
 duob⁹ libris Machabeoz. secūdo de cōtētis. s. de diuer-
 sitatibus p̄tentoz. ibi. **P̄notent** p̄lia zc. **Itē** in p̄ma p̄e
 primo ponit Hieronym⁹ operis titulū cū dicit: Macha-
 beozū libri. secūdo ponit distinctionē libroz vel numerū
 cum dicit: Duo. **In** p̄e secūda tangit cōtenta sub triplici
 differētia: quedā em̄ dicunt de maiorib⁹ principalit̄: que-
 dam de omnib⁹ cōmuniter: quedā de aliquibus singula-
 riter. **Principaliter** de maiorib⁹ recitant ducū p̄relia: ibi
P̄notant p̄relia zc. z iude trophea: ibi. **Et** nobilis ma-
 chabei ducis triūphos: z eius p̄minentia: ibi. **Ex** cuius
 nomie dicit. **Cōmuniter** de omib⁹ recitat sabbatoz pugna
 ibi. **Pugna** quoq̄ sabbatoz. vnde primo Machabeozū
 ij. dicit: Dixit v̄r primo suo. Ecce cōmunitas omniū. et
 sequit ibidē. **Omnis** hō quicūq̄ venerit aduersus nos i
 bello die sabbatoz pugnem⁹ aduers⁹ eū zc. **Singularit̄** de
 aliqb⁹ recitant septē fratru martyru gesta: z eozū matris
 p̄stantia: ibi. **Hec** quoq̄ hystoria. **Dicit** igit Hieronym⁹
 a Machabeoz libri duo. **Nota** q̄ i hystorijs scribit q̄ i
 secūdo libro Machabeoz nō ē hystorie p̄secutiōe h̄ p̄secu-
 te recapitulatio. est em̄ eplā quā scribit Iudas machabe⁹
 z senat⁹ iudeoz hierosolyme disp̄sioni iudeozū q̄ erula-
 bat i diuersis regiōib⁹ oriētis zc. **Raban⁹** magis lucidat
 veritatē sup p̄ncipiū secūdi libri. dicit em̄ q̄ secūdus liber
 diuersam habet a p̄ore narrationē: sed tm̄ hystorie nō de-
 struit veritatē q̄ licz multa p̄ois cōtineat testimoniā tm̄ p
 plura interferit que nō in illo inueniunt. **De** hebreoz
 duces. s. **Mathathian.** de quo secūdo Mach. j. z **Symo-**
 nem: de quo habet eodē. g. z **Iudam** machabeū: de quo

primo Machab. iij. et in pluribus sequentibus capitulis: et Jonathã: de quo. j. Mach. ix. **¶** Gentem persarum. Iddorus in. ix. Et bimo. dicit: quod perse a Perso rege vocati sunt: qui e grecia asia transiit: ibi barbaras gentes graui diuturnoque bello pdomuit: nouissime victor: nomẽ subiecre genti dedit. Idẽ

in. xiiij. Media et p- fida a regibus medo et perso cognominate sunt: ex quibus media ab occasu trãuersa p- bria regna amplectitur: a septentrione armenia circũdat: ab ortu caspios videt a meridie p- fidam. per fida autẽ tendẽs ab ortu vsq; ad indos ab occasu rubrum mare habet: ab aquilone vero mediã tangit ab austro armenia q- p- fide annectit. De plijs ducibus habet in multis locis: de mathia et suis dicit. j. Machab. ij. Collegerunt exercitum et percusserunt peccatores in ira sua. **¶** Itẽ de iuda et suis dicit j. Machab. iij. Preliabant prelia israel cum leticia: et ibidẽ sequit: Quod iudas iuit obuia Hippolonio: et percussit et occidit eum: et multa alia exempla patent. **¶** Nobiles triumphos. quia cum paucis deuicit multos et fortes. j. Machab. iij. Quod poterimus pauci pugnare aduersus multitudinẽ tantã tam forte. Et sequit ibi: Insiluit i eos subito: et cõtritus est seron et exercitus ipsius in cõsp- eitu eius. Itẽ eodẽ quarto. Iit iudas uiris qui secũ erãt. Ne timueritis multitudinẽ eorũ: et impetũ eorũ ne formideatis. et sequit: Congressi sunt et contrite sunt gentes et fugerunt in campũ rẽ. Item in eodem cõmiserunt preliũ: et ceciderunt de exercitu lysie quinq; milia viroz rẽ.

¶ Machabei ducis. i. iude: de quo dicit. j. Machab. iij. a. Surrexit iudas qui vocabatur machabeus. Interpretatur autẽ machabeus p- teges vel p- cectio: et de ipso dicit. j. Mach. iij. q. p- tegebat castra gladio. Et ab isto machabeo denominat libri machabeor: in quo notat eius p- minetia: vñ sequit: Ex cuius nomine libri ydẽ nũcupati sunt. **¶** Gesta machabeor fratrum. de quibus legit. ij. Machab. vij. cõtingit. vij. fratres vnacũ matre apprehesos compelli a rege edere p- tra phas carnes porcinas. Itẽ in quodã prologo qui in quibusdã biblijs inuenit: et incipit: Machabeorũ libri duo rẽ. dicit sic: Machabei septẽ fratres ab vna matre machabea nomine geniti custodiẽtes legẽ patris traditionẽ nõ manducãtes carnẽ porcinã: ob hoc ab antiocho rege senissimo in antiochia martyrij gloria coronati sunt cum matre sua atq; sepulti cũ magna veneratõe ibi req- eicunt. De eorum supplicijs et de cõstantia matris legit ij. Machabeor. vij.

gentem persarum: pugnam q- sabbatorum: et nobiles machabei ducis triumphos ex cuius nomine et libri idem sunt nũcupati. **¶** Hec quoque hystoria cõtinet etiã incluta illa gesta machabeorum fratrum: q- sub antiocho rege p- sacris legibus dira tormenta perpessi sunt. Quos mater pia dum diuersis supplicijs vigerent: non solũ nõ fleuit: sed et gaudes horatabat ad gloriam passionis.

Explicit prologus.

Explicit expositio istius prologi.

Postilla Nicolai de lyra super libros Machabeorum incipit.

Capitulum primum.

Quod factum est. Post hystoriam Judith q- tum ad hystorias in sacra scriptura non cõrentas sequit hystoria in libro Machabeorũ descripta: ratõne dicta in principio libri Tobie: licet per magnũ tempus cõtigerit postea. Nam hystoria libri Judith contigit tempore cambisis filij Cyri fm cõmunẽ expositionẽ doctorũ nostrorũ quã secutus sum exponendo

librum istum. Hystoria vero Machabeorũ contigit tempore Antiochi epiphanis regis syrie: vt patet in principio primi libri. Verũtamen hystoria videt intricata propter duos fratres. scz Seleucum et Antiochum epiphanem et eorũ posteros: qui se inuicem expulerunt de regno guerra inter eos quasi impacabili cõmota. Ad euidentia igitur hystorie aliquid est hic premitteudũ de dicti regni successione. Sciendũ igitur q- post mortẽ Alexandri magni: eius monarchia in quattuor regna fuit diuisa. scz Macedonia: Æthiopia: Egypti et Syrie: sicut Dani. viij. fuerat p- partatum: sed de duobus primis regnis non fit mẽtio in primo Machabeorũ libro: sed procedit fm p- cessum regni Syrie: quod multũ iudeam afflicxit. resistentibus prout poterant machabeis et aliqua de regno egypti occasione liter interponã. Sciendũ igitur q- mortuo Alexandro magno primũ regnauit in syria seleucus et alij quattuor post ipm: et sextus fuit Antiochus magnus qui duos habuit filios. scilicet seleucũ philopatorẽ: qui sibi successit in regno tanq- primogenitus et antiochũ epiphanem qui traditus fuit romanis obses: et audita morte patris et inertia seleuci sui fratris: venit in syriam: et ab aliquibus ciuitatibus receptus fuit: et tandẽ syrie regnũ obtinuit. propter quod inter posteros eius et posteros fratris sui de syrie regno fuit lõga concertatio: et aliquãdo p- ualebat vna ps. aliquãdo vero altera: et syria de vna posteritate ad alia transibat: vt patet in figura in pagina sequenti posita: in cuius summitate ponit Antiochus magnus: et eius duo filij in duobus lateribus descendendo: et sub eis eorum posterũ. Processus vero regni incipiẽdo ab Antiocho magno de posteritate vnus filij ad alterius posteritatem vel in eadem posteritate de patre ad filium vel ad alium successorẽ patet in linea trãuersali de minio facta. Et ad maiorem euidentiam super quẽlibet successiue regnum obtinentem posui litteras alphabeti fm processum ordinem dicti regni. Et quoniam de summis sacerdotibus iudeorũ in libris machabeorũ est mentio. ideo sciendũ q- iaddus alexandri tempore fuit sacerdos summus: post eũ onyas sub quo Ptolemeus soter rex egypti multos iudeos captiuauit post eum symon iustus: deinde eleazarus frater eius. deinde Onyas Symonis iusti filius: qui vsq; tunc fuerat puer: post eũ Symon filius eius deinde Onyas filius eius tempore Antiochi magni et Seleuci eius filij cuius tempore Heliodorus ad spoliandum Erarium in hierusalẽ fuit missus. et hic Onyas fm Iosephum libro duodecimo antiquitatis iudaice capitulo. vij. habuit duos fratres. scz Iasonem et Menelaum: qui successiue vsurpatiuẽ tenuerunt summũ sacerdotiũ: quibus successit Alcimus p- institutionẽ violẽtam Antiochi epiphanis: quia non erat de linea sacerdotali licet descendisset ab Aaron: vt habet infra capitulo. vij. et tũc sacerdotiũ deuenit ad machabeos: qui Antiocho regi et eius factis quantum poterant resistebant. Habebant etiã ibi aliquid iuris. Nam Marathias pater eorũ descenderat de illis. xliij quos Dauid instituerat ad deseruendũ templo domini per vices suas. j. Paral. Sed quia huius primi et secũdi machabeorũ maior est autoritas q- Iosephi: cum ab ecclesia recepti sint ad legendum: ideo non est dimittendus textus p- ter Iosephũ: sed magis ecõuerso. Secũdo vero libro. iij. capi. dicit expresse q- Iason fuit frater Onye: et q- Menelaus et Lysimachus fuerunt fratres Symonis p- positi templi et de tribu Benjamin sicut et iste Symon vt habet secũdo libro capitulo. iij. De Alcimo vero habet secũdo libro. xliij. capitulo. q- fuerat summus sacerdos tempore Antiochi epiphanis: sed electus fuit inde: eo q- ritu gentiliũ fuerat inquinatus: quem tamẽ restituit demetrius seleuci: vt habet ibi. et septimo capitulo primi libri: et ideo fm textum intendo exponere libros Machabeorum.

Sequitur figura regum cum suis attinentijs.

Per figuram ad primũ tamẽ lib- liberauerũ: tamẽ fm duos lib- in lib- diuid- to populi sub- uatã. ix. ca. p- mo ponit- scdo de- lib- in tres f- ma facta fuit p- no. Et post- scrip- tũ. Secũdo a- uentiois t- p- afflicto- et factũ est- na in ma- pater ep- uolu grece